

CCITT som global motsvarighet. I Sverige har standardiseringsorganen SEK och SIS med ITS samt televerket, Ericsson m.fl. anslutning till ETSI. Jfr ►standardisering.

etsning 1 konstgrafisk djuptrycksmetod, även (ålderdomligt) kallad *radering*. I motsats till vid kopparstick och tornålsgravyr åstadkoms vid etsning de färgbärande, nedsänkta partierna i plåten med hjälp av frätande vätskor. Plåten, vanligen av blankpolerad koppar, överdras med en syrabeständig grund av vax, asfalt och mastix (harts).

Vid linjeetsning sotas grunden vanligen med en ljuslåga för att man bättre skall se teckningen, som med en nål *raderas* i grunden så att kopparen blottläggs utan att nålen tränger ned i plåten. Nästa stadium är *bitningen*, som innebär att plåten läggs i ett syrabad, vanligen utspädd salpetersyra, som gröper ur, *etsar*, de av nålen blottlagda partierna (jämför signeringen "fecit aqua forte", "utfört med starkt vatten", dvs. syra, på äldre etsningar). Med stoppfermissa kan under etsandet partier av den etsade plåten täckas för att resten av bilden skall få grövre – i trycket svartare – linjer. Denna process kan upprepas i flera etapper så att man genom olika lång bitning får ett tryck med linjer av olika grovlek. Samma effekt uppnås om de linjer man vill ha grövst raderas och bits först, varpå allt finare linjer erhålls genom etappvis radering och bitning, varvid tidigare stadier medföljer genom alla bitningarna. Efter bitningen avlägsnas grunden, tryckfärg valsas över plåten, och dennas yta avtorkas så att färg kvarligger endast i de fördjupade partierna. Över plåten läggs ett lätt fuktat papper, och plåt och papper dras genom en koppartryckspress, varvid papperet tar upp färgen i plåtens fördjupningar. På det färdiga trycket, *etsningen*, blir linjerna något upphöjda över pappersgrunden.

En variant av linjeetsningen är ►*mjukgrundsetsning*. Vill man istället för linjer åstadkomma hela svartade fält i olika valörer används tekniken ►*akvatint*, som ofta kombineras med linjeetsning. – Se även ►kemigrafi.

Etsning tycks först ha kommit i bruk i Tyskland under tidigt 1500-tal. Dürer utförde några etsningar på järnplåt; bland andra betydande etsare kan nämnas Rembrandt, Giovanni Battista Tiepolo, Francesco Piranesi, Goya och Zorn. **HOB**

2 dekorering av glas genom behandling med fluorvätesyra eller dess salter. Ytan täcks först med ett lager syraresistent lack eller vax. På de ställen där den skall dekoreras avlägsnas täckskiktet, varefter syran eller fluoriderna får verka på glasets. Silikat som ingår i glasets löses därvid under bildning av flyktig kiseltetrafluorid. Resultatet kan variera från en svagt matterad yta till djupa inskränningar. Den etsade ytan blir blank om en vattenlösning av fluorid används och matt vid användning av gasformig vätefluorid.

3 ytbehandling av metall med syfte att rengöra och/eller topografiskt förändra ytan med kemiska eller elektrokemiska metoder, alternativt med jonbestrålning. Etseffekten fås genom upplösningen eller (vid jonbestrålning) avverkningen av ytan och beror på de ingående fasernas kemiska sammansättning, atomernas packningstäthet och atomgitterets orientering i förhållande till ytan. Etsning används bl.a. vid metallografisk provberedning för att framkalla mikrostrukturer. Metoden utnyttjas både industriellt och inom konsthantverket.

Vid hantverksmässig etsning ritas ett mönster på en med vax täckt yta, före neddoppning i frätande syra. Det infrätta mönstret framträder när vaxlagret avlägsnas. Jfr ►guillocheri och ►pantografering.

4 behandlingsmetod som används framför allt för att stoppa näsblödning från nässkiljeväggen framre nedre del. Kromoxid (Cr_2O_3) är ett ofta använt medel.

etstryck, enlevaetryck, metod att mönstera färgade textilier. Genom tryckning med en s.k. etspasta avlägsnas tygets färg i mönstret och framstår som vitt mot en färgad botten (*vitets*). Pastan kan blandas med färg som fäster i de mönster som den samtidigt avfärgar (*färgets*). Metoden utvecklades av Daniel Köchlin i Mulhouse, Frankrike, i början av 1800-talet och fick stor betydelse för tryckningen av kattuner med turkiskt röd, krappfärgad botten. Jfr ►textiltryckning.

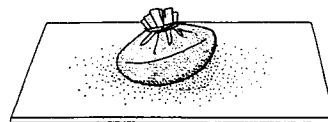
Litt.: G. Sandberg, "De turk-röda tryckens kemi och teknik", *Dalarnas Hembygdsbok* 1989.

ettbladstryck, bildtryck bestående av ett enda blad med tryck på en sida och med religiöst, politiskt, moraliserande eller skämtsam budskap, ofta riktat till en folklig publik. De tidigaste ettbladstrycken är träsnitt från 1400-talet. Under 1600- och 1700-talen användes även kopparstickstekniken och efter 1800 ofta litografen. Ett typiskt ettbladstryck visar ett stiliserat ramverk kring bildscen och dekorativt arrangerad text. Jfr ►kistebrev.

ettermyror, Myrmicinae, underfamilj myror som karakteriseras av att de har en gadd i bakkroppsspetsen (omvandlat ägg-läggingsrör) och att bakkroppstjälken består av två skarpt avsatta leder, petiolus och postpetiolus. Underfamiljen har världsvid utbredning och omfattar några tusen arter, varav 32, främst i släktena *Myrmica* (populärt kallade pissmyror) och *Leptothorax*, förekommer i Sverige. Bland tropiska och subtropiska ettermyror kan nämnas skördemyror och bladskärarmyror. Namnet ettermyror kommer av att deras stick orsakar påtaglig sveda. Giftet som sprutas in i såret har en komplex kemisk sammansättning, som verkar avskräckande på predatorer och samtidigt är förlamande eller dödande för mindre insekter. Utomlands finns många arter med kraftigt brännande stick; till de mer ökända hör de amerikanska eldmyrorna.

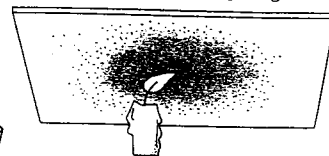
etternässla, Urtica urens, art i familjen nässelväxter. Det är en ettårig, 10–60 cm hög ört med kraftigt brännande hår och motsatta, ljus gröna, 1–4 cm långa, ägg-runda och djupt sågade blad. Växten är sambyggare, dvs. blommorna är enkönade och hon- och hanblommor sitter på samma planta; de sitter om varandra i axlika samlingar i bladvecken. Blommorna, som är mycket talrika, är små och gröna. Blomningen inträffar i juni–september. Frukten är liten och nötklik. Arten, som växer på välgödslad mark i trädgårdar och på avfallsplatser, är tämligen allmän i Syd- och Mellansverige men sällsynt eller bara tillfällig norr därom. Den anses härstamma från Sydeuropa men förekommer på sina typiska växtplatser över hela världen. Etternässla kan användas på samma sätt som brännässla.

Ettingshausen-effekt, termomagnetisk effekt först beskriven av den tyske matematikern och fysikern *Albert von Ettingshausen* (1850–1932). En elektrisk ström skickas

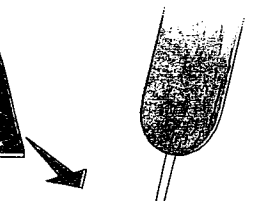

1. Ett syrabeständigt material arbetas ut till en grund på plåten med en dabb.

2. Grunden sotas med en ljuslåga.

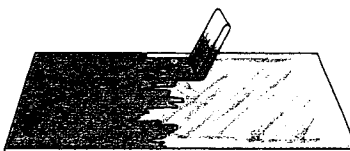
3. Med en etsarnål tecknas en spegelvänd bild i grunden på plåten.

4. Nålen skall endast tränga igenom grundskiktet.

5. Plåten etsas i syrabad efter det att kanter och baksida täckts med asfalt.

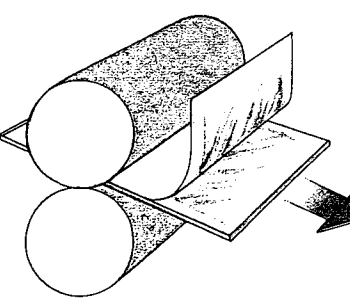

6. Grunden torkas bort. Teckningen finns nu nedetsad i plåten.

7. Plåten färgas in med tryckfärg som tränger ner i de etsade linjerna.

8. Överflödigt färg torkas av så att färg endast finns kvar i fördjupningarna.

9. Bilden trycks på ett lätt fuktat papper genom att plåt och papper pressas mellan två stålcyllindrar.

etsning (1)

etsning (1). Rembrandt utvecklade etsningskonsten till en höjdpunkt som aldrig överträffats. I självporträttet från 1639 demonstrerar han en virtuos teknisk behärskning, som tillåter en nästan skissartad frihet och spontanitet i linjeföringen. I det starkt belysta ansiktet har Rembrandt med tornål gjort kompletterande insatser för att den djupa svärtan i dräkten skall kontrastera mot papperets egen vithet.